# MAGISTRATURA TA'LIMIDA TADQIQOTCHILIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING INTEGRATIV-PEDAGOGIK MODELI

**Iqtisodiyot va Pedagogika**
**Universiteti Samarqand**
**kampusi, 1-kurs magistranti:**
**Nasirova Dildora Shuxratovna**

**Annotatsiya**

Mazkur maqolada magistratura ta'limi jarayonida magistrantlarning tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari va integrativ-pedagogik modelini ishlab chiqish masalasi yoritilgan. Tadqiqotchilik kompetensiyasi zamonaviy oliy ta'limning muhim natijalaridan biri sifatida talqin etilib, uning mazmuni motivatsion-qadriyatli, kognitiv-metodologik, operatsion-faoliyatli, kreativ-refleksiv hamda baholash-natijaviy komponentlar asosida tizimlashtirilgan. Tadqiqotda kompetensiyaviy, tizimli, integrativ, faoliyatga yo'naltirilgan va shaxsga yo'naltirilgan yondashuvlarning o'zaro aloqadorligi tahlil qilingan. Shuningdek, muammoli ta'lim, tadqiqotga asoslangan ta'lim, loyiha metodi, ilmiy munozara va refleksiv faoliyatni yagona pedagogik tizimga birlashtirish orqali magistrantlarning mustaqil ilmiy izlanish faoliyatini rivojlantirish mexanizmlari asoslangan. Muallif tomonidan taklif etilayotgan integrativ-pedagogik modelning maqsadli, metodologik, mazmuniy-jarayonli, diagnostik va natijaviy bloklari tavsiflangan. Model magistrantlarning ilmiy muammoni aniqlash, tadqiqot gipotezasini shakllantirish, metodologik yechimlarni tanlash, empirik ma'lumotlarni tahlil qilish va ilmiy natijalarni asoslash qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan.

**Kalit so'zlar:** magistratura ta'limi, tadqiqotchilik kompetensiyasi, integrativ-pedagogik model, muammoli ta'lim, tadqiqotga asoslangan ta'lim, ilmiy tafakkur, metodologik kompetensiya, refleksiv faoliyat, mustaqil ilmiy izlanish.

**Abstract**

This article examines the theoretical and methodological foundations of developing research competence among master's students and proposes an integrative pedagogical model for its formation in higher education. Research competence is conceptualized as a multidimensional educational outcome comprising motivational-value, cognitive-methodological, operational-activity, creative-reflective, and assessment-oriented components. The study analyzes the interrelationship between competency-based, systemic, integrative, activity-oriented, and learner-centered approaches. Particular attention is given to the integration of problem-based learning, research-based learning, project-based activities, academic discussion, and reflective practice within a coherent pedagogical framework. The proposed model consists of interconnected target, methodological, content-process, diagnostic, and outcome components. It aims to develop master's students' abilities to identify research problems, formulate hypotheses, select appropriate methodological approaches, analyze empirical evidence, and substantiate research findings. The article provides a conceptual framework that can inform the design of research-oriented master's curricula and the systematic development of students' independent research capacity.

**Keywords:** master's education, research competence, integrative pedagogical model, problem-based learning, research-based learning, scientific thinking, methodological competence, reflective practice, independent research.

**Аннотация**

В статье рассматриваются теоретико-методологические основы формирования исследовательской компетентности магистрантов и предлагается интегративная педагогическая модель её развития в системе высшего образования. Исследовательская компетентность рассматривается как многокомпонентный образовательный результат, включающий мотивационно-ценностный, когнитивно-методологический, операционно-деятельностный, творчески-рефлексивный и оценочно-результативный

компоненты. Анализируется взаимосвязь компетентностного, системного, интегративного, деятельностного и личностно ориентированного подходов. Особое внимание уделяется интеграции проблемного обучения, обучения на основе исследовательской деятельности, проектного метода, научной дискуссии и рефлексивной практики. Предлагаемая модель включает целевой, методологический, содержательно-процессуальный, диагностический и результативный блоки и направлена на развитие способности магистрантов выявлять научные проблемы, формулировать гипотезы, выбирать методологические решения, анализировать эмпирические данные и обосновывать результаты исследования.

**Ключевые слова:** магистратура, исследовательская компетентность, интегративная педагогическая модель, проблемное обучение, исследовательское обучение, научное мышление, методологическая компетентность, рефлексивная деятельность.

Jahon oliy ta’lim tizimida yuz berayotgan transformatsion jarayonlar, ilmiy bilimlarning jadallik bilan yangilanib borishi hamda fan, ta’lim va ishlab chiqarish integratsiyasining kuchayishi magistratura ta’limi oldiga yangi pedagogik vazifalarni qo‘ymoqda. Bugungi kunda magistratura bosqichi nafaqat muayyan mutaxassislik bo‘yicha chuqurlashtirilgan bilimlarni egallash, balki mustaqil ilmiy izlanish olib borish, mavjud ilmiy muammolarni aniqlash, ularni metodologik jihatdan tahlil qilish va ilmiy asoslangan yechimlarni ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo‘lgan mutaxassisni tayyorlashga yo‘naltirilishi zarur.

Vieno, Rogers va Campbell (2022) tadqiqotida oliy ta’limda tadqiqotchilik ko‘nikmalari tanqidiy baholash, axborotni sintezlash, qaror qabul qilish, muammolarni hal etish, ma’lumotlarni yig‘ish, tahlil qilish va ilmiy kommunikatsiya kabi yo‘nalishlar bilan bog‘liqligi ko‘rsatilgan. Bu esa magistrantlarning tadqiqotchilik kompetensiyasini alohida ko‘nikmalar yig‘indisi sifatida emas, balki o‘zaro integratsiyalashgan faoliyat tizimi sifatida shakllantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

tadqiqotchilik kompetensiyasining pedagogik mohiyati va tarkibiy xususiyatlarini tahlil qilish;

magistrantlarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodologik yondashuvlarni aniqlash;

integrativ-pedagogik modelning tarkibiy tuzilishini ishlab chiqish;

modelni amalga oshirishning didaktik mexanizmlari va pedagogik shart-sharoitlarini asoslash;

tadqiqotchilik kompetensiyasini baholash mezonlari va indikatorlarini taklif etish.

## TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot nazariy-metodologik xarakterga ega bo‘lib, magistratura ta’limida tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantirishga doir ilmiy-pedagogik qarashlarni tizimli tahlil qilish va ularni integrativ yondashuv asosida umumlashtirishga yo‘naltirilgan.

Tadqiqot metodologiyasining asosini quyidagi yondashuvlar tashkil etadi.

**Tizimli yondashuv** tadqiqotchilik kompetensiyasini o‘zaro bog‘langan tarkibiy qismlardan iborat yaxlit pedagogik tizim sifatida o‘rganish imkonini beradi. Bunda motivatsiya, bilim, amaliy faoliyat, refleksiya va natijalarni baholash yagona rivojlanish jarayonining tarkibiy qismlari sifatida qaraladi.

**Kompetensiyaviy yondashuv** magistrantning egallagan bilimlarini real ilmiy vazifalarni hal etishda qo‘llay olish qobiliyatiga ustuvor ahamiyat beradi. Mazkur yondashuv tadqiqotchilik kompetensiyasini ta’lim natijasi sifatida aniqlash va baholash imkonini yaratadi.

**Integrativ yondashuv** nazariy bilimlar, metodologik tayyorgarlik, amaliy tadqiqot faoliyati, raqamli vositalar va ilmiy kommunikatsiyani yagona ta’limiy muhitda birlashtirishni nazarda tutadi.

**Faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv** magistrantni tayyor bilimlarni qabul qiluvchi subyekt emas, balki ilmiy muammolarni mustaqil hal etuvchi faol ishtirokchi sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

## NATIJALAR VA MUHOKAMA

### Tadqiqotchilik kompetensiyasining mazmuni va tarkibiy tuzilishi

Tadqiqotchilik kompetensiyasi magistrantning ilmiy faoliyatni mustaqil tashkil etishi, ilmiy muammolarni aniqlashi, tadqiqot metodologiyasini ongli ravishda tanlashi va olingan natijalarni ilmiy mezonlar asosida asoslay olishini ifodalovchi murakkab integrativ sifatdir.

Böttcher va Thiel (2018) tomonidan ishlab chiqilgan tadqiqotchilik kompetensiyasi modeli ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, metodologik ko‘nikmalar, tadqiqot natijalarini refleksiv baholash, ilmiy kommunikatsiya va predmetga oid bilimlarni o‘zaro bog‘liq yo‘nalishlar sifatida ko‘rib chiqadi. Mazkur yondashuv tadqiqotchilik kompetensiyasini ko‘p o‘lchovli konstrukt sifatida talqin etish uchun muhim nazariy asos yaratadi.

Shuningdek, Tapullima-Mori va hammualliflarining (2025) universitet talabalarida tadqiqotchilik kompetensiyasiga bag‘ishlangan sharh tadqiqotida kognitiv, munosabatga oid va texnologik o‘lchamlarning ahamiyati ko‘rsatib berilgan.

Mazkur ilmiy qarashlarni magistratura ta’limining o‘ziga xos xususiyatlari bilan uyg‘unlashtirgan holda tadqiqotchilik kompetensiyasini quyidagi beshta komponent asosida tizimlashtirish taklif etiladi.

**Motivatsion-qadriyatli komponent.** Ushbu komponent magistrantning ilmiy faoliyatga nisbatan ichki ehtiyoji, tadqiqotga qiziqishi, ilmiy izlanishga tayyorligi, akademik halollik va ilmiy mas’uliyat tamoyillariga rioya etishini ifodalaydi.

Vieno va hammualliflarining (2022) tadqiqotida tadqiqotchilik ko‘nikmalarining turli ta’lim dasturlarida o‘zaro yaqin mazmunga ega ekani va ularni o‘quv dasturiga izchil integratsiya qilish zarurligi ta’kidlangan.

Shu asosda magistratura ta'limida quyidagi integrativ yo'nalishlarni uyg'unlashtirish maqsadga muvofiq:

Modelni ta'lim jarayoniga tatbiq etish quyidagi pedagogik natijalarga erishish uchun sharoit yaratadi:

magistrantlarning ilmiy muammolarni aniqlash va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirish;

nazariy bilimlarni tadqiqotchilik faoliyatida qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish;

mustaqil ilmiy qaror qabul qilish va metodologik fikrlashni rivojlantirish;

empirik ma'lumotlar bilan ishlash va ilmiy dalillarni baholash ko'nikmalarini takomillashtirish;

akademik yozuv, ilmiy muloqot va tadqiqot natijalarini taqdim etish madaniyatini rivojlantirish.

Biroq modelning amaliy samaradorligi empirik pedagogik tadqiqotlar, diagnostik o'lchovlar va tajriba-sinov ishlari orqali alohida tekshirilishi lozim. Shu jihatdan taklif etilayotgan model keyingi eksperimental tadqiqotlar uchun nazariy va metodologik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Magistratura ta'limida tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantirish zamonaviy oliy ta'limning ustuvor pedagogik vazifalaridan biri bo'lib, u magistrantning ilmiy faoliyatga tayyorgarligi, mustaqil fikrlashi va metodologik salohiyatini rivojlantirish bilan bevosita bog'liq.

Tadqiqot doirasida amalga oshirilgan nazariy-metodologik tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelindi.

Birinchidan, tadqiqotchilik kompetensiyasi bilim, ko'nikma va malakalar yig'indisidan kengroq mazmunga ega bo'lgan integrativ pedagogik sifat bo'lib, motivatsion-qadriyatli, kognitiv-metodologik, operatsion-faoliyatli, kreativ-refleksiv va baholash-natijaviy komponentlarning o'zaro aloqadorligini ifodalaydi.

Ikkinchidan, magistrantlarning tadqiqotchilik kompetensiyasini shakllantirishda integrativ yondashuv muhim metodologik asos hisoblanadi. Chunki

u fanlararo bilimlar, nazariy tayyorgarlik, amaliy tadqiqot faoliyati va raqamli vositalarni yagona ta'limiy muhitda birlashtirish imkonini beradi.

Uchinchidan, muammoli ta'lim, tadqiqotga asoslangan ta'lim, loyiha metodi, ilmiy munozara va refleksiv faoliyatni o'zaro uyg'unlashtirish magistrantlarning mustaqil ilmiy izlanish faoliyatini rivojlantirish uchun muhim didaktik imkoniyatlarni yaratadi.

To'rtinchidan, taklif etilayotgan integrativ-pedagogik modelning maqsadli, metodologik, mazmuniy-jarayonli, diagnostik-baholash va natijaviy bloklari magistrantlarning tadqiqotchilik kompetensiyasini tizimli shakllantirishga yo'naltirilgan yaxlit pedagogik mexanizmni tashkil etadi.

Beshinchidan, tadqiqotchilik kompetensiyasini baholashda faqat nazariy bilimlarni o'zlashtirish darajasini emas, balki magistrantning mustaqil ilmiy muammo qo'yishi, metodologik qaror qabul qilishi, empirik dalillarni tahlil qilishi va ilmiy xulosalarni asoslash qobiliyatini ham hisobga olish zarur.

Umuman olganda, ishlab chiqilgan integrativ-pedagogik model magistratura ta'limida ilmiy-tadqiqot faoliyatini ta'lim jarayoni bilan uzviy bog'lash, magistrantlarning ilmiy mustaqilligini rivojlantirish va ularni mustaqil tadqiqotchilik faoliyatiga tayyorlash uchun nazariy-metodologik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Böttcher, F., & Thiel, F. (2018). Evaluating research-oriented teaching: A new instrument to assess university students' research competences. *Higher Education, 75*, 91–110. https://doi.org/10.1007/s10734-016-0128-y
2. Vieno, K., Rogers, K. A., & Campbell, N. (2022). Broadening the definition of "research skills" to enhance students' competence across undergraduate and master's programs. *Education Sciences, 12*(10), 642.https://doi.org/10.3390/educsci12100642

3. Gyuris, E. (2018). Evaluating the effectiveness of postgraduate research skills training and its alignment with the Research Skill Development framework. *Journal of University Teaching & Learning Practice, 15*(4), Article 5. https://doi.org/10.53761/1.15.4.5
4. Tapullima-Mori, C., Pizzan Tomanguillo, S. L., Pizzan Tomanguillo, N. del P., Vásquez Sánchez, M., & Soria Quijaite, J. J. (2025). Charting the path to excellence: A review of research competencies in university students. *Journal of Technology and Science Education, 15*(2). https://doi.org/10.3926/jotse.2729
5. Amador Alarcón, M. del P., Torres Gastelú, C. A., & Lagunes Domínguez, A. (2023). Problem-based learning for the development of competences in students: Systematic literature review. *Revista del Centro de Investigación de la Universidad La Salle, 15*(59), 131–166.https://doi.org/10.26457/recein.v15i59.3491
6. Saunders, M. V., & Jamieson, L. (2020). Contextual framework for developing research competence: Piloting a validated classroom model. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning, 20*(3). https://doi.org/10.14434/josotl.v20i3.24487
7. Matjašič, M., & Vogrinc, J. (2024). Perceived research competence among master's students in pre-service teacher education programmes. *Center for Educational Policy Studies Journal*. https://doi.org/10.26529/cepsj.1938
8. Abbott, D. (2019). Game-based learning for postgraduates: An empirical study of an educational game to teach research skills. *Higher Education Pedagogies, 4*(1), 80–104. https://doi.org/10.1080/23752696.2019.1629825